Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑΣ ΤΩΝ ΡΟΜΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ GRAPHIC NOVEL "Sofia Z-4515"

Κατερίνα Προκοπίου

«το να ζεις σε σχέση με το παρελθόν δεν έχει απλό εγκυκλοπαιδικό χαρακτήρα, αλλά συνεπάγεται υποχρεώσεις, την ανάληψη της ευθύνης για τον αναπροσανατολισμό των δραστηριοτήτων στο παρόν και στο μέλλον με πυξίδα την αξία της κοινωνικής δικαιοσύνης»

Roger I. Simon

Το παρόν εκπαιδευτικό σενάριο με τίτλο «Η διδασκαλία της γενοκτονίας των Ρομά μέσα από το graphic novel Sofia Z-4515» έρχεται σε ένα σχολείο, όπου η διδασκαλία της Ιστορίας έχει χαρακτηριστικά κυρίως εθνοκεντρικά, που υπηρετούν την εθνική και πολιτισμική ομοιογένεια, να μιλήσει για μια από τις «αόρατες ομάδες» της ελληνικής κοινωνίας, στην οποία η επιλεκτική μνήμη της κυρίαρχης πλειοψηφίας επέβαλλε εκκωφαντική σιωπή στα σχολικά εγχειρίδια και στα αναλυτικά προγράμματα. Με το παρόν σενάριο μαθήματος έχουμε την ευκαιρία να αφουγκραστούμε τις σιωπές της Ιστορίας, να γνωρίσουμε την Ιστορία των Ρομά, την πορεία τους από τις Ινδίες μέχρι τη γενοκτονία τους από τους Ναζί.
Το σενάριο αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, της Ιστορίας και στις σχολικές εκδηλώσεις για την ημέρα Μνήμης των θυμάτων του Ολοκαυτώματος.

Αποτελείται από τις εξής ενότητες :

<u>Α' ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u>

Α: Διερεύνηση προϋπάρχουσας γνώσης

Β: Εξοικείωση των μαθητών με την ιστορία των Ρομά

Γ: Εξοικείωση των μαθητών με την ιστορία των Ελλήνων Ρομά.

Δ. Προσπέλαση εννοιών: μειονότητα – στερεότυπο – προκατάληψη – γενοκτονία

Ε. Από τα ιδιαίτερα χαρακτηριαστικά των Ρομά, στα στερεότυπα, στον ρατσισμό, στην Ευρωπαϊκή πολιτική για την ένταξη των Ρομά.

Ζ. Η Πυραμίδα του Μίσους.

Η. Η ζωή των Ρομά την περίοδο του Μεσοπολέμου – Η ζωή των Ρομά στη Ναζιστική Γερμανία - Το Ολοκαύτωμα των Ρομά.

<u>Β' ΦΑΣΗ: ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΟΥ GRAPHIC NOVEL "Sofia Z-4515".</u>

Ενότητα Α (σ. 6-15) : Η ζωή πρίν τον πόλεμο.

Ενότητα Β (16-29): Η καταγραφή – οι διώξεις – το γκέτο.

Ενότητα Γ (30-64) : Η μεταφορά με τα τρένα - Η ζωή στο Άουσβιτς.

Ενότητα Δ (65-69): Η δολοφονία των Ρομά στο Άουσβιτς – η μεταφορά στο στρατόπεδο Ράβενσπρουκ – η απελευθέρωση.

Ενότητα Ε (70 -95): Η διάσωση στη Σουηδία.

Ενότητα Ζ (96-108): Στοκχόλμη – η επισκεψη στο Άουσβιτς σε αναζήτηση της οικογένειας.

<u>Γ' ΦΑΣΗ: ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u>

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες ανταποκρίνονται στη στοχοθεσία του εκπαιδευτικού σεναρίου και στην καλλιέργεια των αναμενόμενων δεξιοτήτων από πλευράς μαθητών. Ο εκπαιδευτικός έχει την ευχέρεια να αναπροσαρμώσει το σενάριο, επιλέγοντας ενότητες και δραστηριότητες ανάλογα με τις διαθέσιμες διδακτικές ώρες και τις δυνατότητες της τάξης του.

ΣΤΟΧΟΙ

1. Να αποδεχθούν οι μαθητές τον «άλλο», τον «διαφορετικό» με τη μελέτη της ιστορίας του.
2. Να γνωρίσουν την ιστορία των Ρομά.
3. Να γνωρίσουν οι μαθητές τις απάνθρωπες πρακτικές των Ναζί στους συνανθρώπους μας Ρομά.
4. Να αντιληφθούν το νοητικό συνεχές μεταξύ στερεότυπου - προκατάληψης – καταγραφής – αποκλεισμού – διώξεων – γενοκτονίας.
5. Να κατανοήσουν μέσα από το κόμικ τα σύμβολα που παραπέμπουν στο Ολοκαύτωμα.
6. Να αντιληφθούν τις διαστάσεις του Ολοκαυτώματος και τη σημασία του για τον ανθρώπινο πολιτισμό.
7. Να κατανοήσουν τη σχέση ανάμεσα στην προσωπική ιστορία και στην Ιστορία, καθώς και τις επιδράσεις της Ιστορίας στην προσωπική ιστορία του ατόμου.
8. Να ερμηνεύσουν τις μαρτυρίες των θυμάτων και τον τρόπο διαχείρισης του τραύματος.
9. Να αντιληφθούν την αξία του κόμικ ως δευτερογενή ιστορική πηγή

ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

1. Αποδοχή του «άλλου», του «διαφορετικού» μέσα από τη μελέτη της ιστορίας του.
2. Εντοπισμός μέσα στο κόμικ των απάνθρωπων πρακτικών αντιμετώπισης των Ρομά από τους Ναζί.
3. Συσχέτιση των στερεότυπων, των προκαταλήψεων, των διακρίσεων, των διωγμών με τη γενοκτονία.
4. Αποκωδικοποίηση των κυριότερων συμβόλων του Ολοκαυτώματος, όπως το τρίγωνο, το αστέρι, τα κρεματόρια, η καταναγκαστική εργασία, η πύλη του Άουσβιτς.
5. Το στάση των επιζώντων και των επόμενων γενεών απέναντι στο τραύμα.
6. Η ιστορική ενσυναίσθηση με τον εντοπισμό και χαρακτηρισμό των συναισθημάτων των ηρώων.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Gunilla Lundgren, Sofia Taikon, Amanda Eriksson (2005). Sofia Z-4515, Forum for Levande Historia, μετάφραση στα Ελληνικά Κατερίνα Προκοπίου.
https://www.levandehistoria.se/sites/default/files/material_file/sofia-z-4515_141015_0955.pdf
https://www.slideshare.net/katerina60/sofia-z-4515-56798088?ref=
Άπελφελντ Ααρών. (2007). Ιστορία μια ζωής, εκδ. Εστία.
Ασέρ Αριέλλα. (2005). Απόγονοι θυμάτων και θυτών, Τραύματα της ιστορίας, περιοδικό Πολίτης, τεύχος 133, Μάιος 2005, σελίδα 40.
Βασίλης Μάργαρης Β. «Οι Τσιγγάνοι»,Φηγός, τχ. 5, Φθινόπωρο 98-Χειμώνας 99, σ. 53.

Γρίβας Σ. Τσιγγάνοι, Πνευματική Ζωή αρ. 134, Σεπτ. Οκτ. 2000, ένθετο α΄, σ. 5.
Γ. Κόκκινος, Δ. Μαυροσκούφης (2015). Το τραύμα, τα συγκρουσιακά θέματα και οι ερμηνευτικές διαμάχες στην ιστορική εκπαίδευση, εκδ. Ρόδον, Αθήνα.
Γ. Κόκκινος (2017). Η ευγονική δυστοπία, εκδ Θίνες, Αθήνα.
Levi P. (2000). Αυτοί που βούλιαξαν και αυτοί που σώθηκαν (μετάφραση: Μαρίζα Χαρά Σαρλικιώτη). Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα.
Σύγχρονος κόσμος. Πολίτης και Δημοκρατία, Β' Γενικού Λυκείου, Διόφαντος, Αθήνα, 2018 http://iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/B_Kyklos/Social_Sciences/2018/Sygchronos-Kosmos_Politis_&_Dimokratia_B_Lykeiou_Vivlio_Mathiti.pdf
Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας – Άρθρο 2 https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4cb2fb692
ΕΚΘΕΣΗ σχετικά με την εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών για την ένταξη των Ρομά: καταπολέμηση των αρνητικών συμπεριφορών απέναντι σε άτομα καταγωγής Ρομανί στην Ευρώπη https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0147_EL.html

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Gypsies, Roma, Travellers: An Animated History, By Adrian Marsh https://www.opensocietyfoundations.org/voices/gypsies-roma-travellers-animated-history
Timeline of Romani history https://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_Romani_history
A Chronology of significant dates in Romani history https://web.archive.org/web/20040908144722/http://radoc.net/chronology.html
Η γενοκτονία των Ρομά https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%93%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%AC
Holocaust Center of Humanity: https://www.holocaustcenterseattle.org/
Η πυραμίδα του μίσους https://www.holocaustcenterseattle.org/images/PDF/pyramid_of_hate.pdf
Λεξικό της Κοινής Ελληνικής, Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/
Ο κόσμος του graphic novel Sofia Z-4515 https://www.facebook.com/%CE%A3%CE%9F%CE%A6%CE%99%CE%91-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-graphic-novel-655339751235725
Διεθνές Δίκτυο Νεολαίας Ρομά (ternYpe) https://www.ternype.eu/
Η γενοκτονία των Ρομά και Σίντι https://www.romasintigenocide.eu/en/home/a-e

Α' ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Α: Διερεύνηση προϋπάρχουσας γνώσης:

- . Ακούμε το τραγούδι *Rom* σε μουσική του Νίκου Κυπουρού από την ομώνυμη ταινία του Μενέλαου Καραμαγγιώλη. Προβάλλουμε το βίντεο https://www.youtube.com/watch?v=nPemn7YjeZc
- Προβάλλουμε κολάζ φωτογραφιών με θέμα τη ζωή των Ρομά και συζητάμε με την ολομέλεια της τάξης:

- ✓ Ποιοι είναι αυτοί οι άνθρωποι;
- ✓ Πώς λέγονται;
- ✓ Πού τους συναντούμε;
- ✓ Υπάρχουν Ρομά στο σχολείο και στη γειτονιά σου;
- ✓ Πού ζουν;
- ✓ Σε ποιες περιοχές της πόλης σου ή του χωριού σου ζουν;
- ✓ Ποια είναι κατά την άποψή σου τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των Ρομά;
- ✓ Τι γλώσσα μιλάνε;
- ✓ Με τι ασχολούνται;
- ✓ Σε ποια από τα μαθήματα του σχολείου υπάρχει αναφορά στους Ρομά;

- ✓ Ποια είναι κατά την άποψή σου η στάση του κόσμου απέναντι στους Ρομά;
- ✓ Τι απορίες έχουμε για τους Ρομά;

Β: Εξοικείωση των μαθητών με την ιστορία των Ρομά:

Προβάλλουμε στην τάξη:

- το animation Gypsies, Roma, Travellers: An Animated History του Adrian Marsh https://www.opensocietyfoundations.org/voices/gypsies-roma-travellers-animated-history και συζητούμε με την ολομέλεια της τάξης τους εξής θεματικούς άξονες:

  - ✓ οι άλλες ονομασίες των Ρομά: Τσιγγάνος, Γύφτος, Κατσίβελος
  - ✓ η καταγωγή των Ρομά
  - ✓ η ζωή τους στη Βυζαντινή αυτοκρατορία
  - ✓ η άφιξή τους στην Ευρώπη
  - ✓ η υποδοχή τους από τη Ρουμανία
  - ✓ η υποδοχή τους από τη Δυτική Ευρώπη
  - ✓ η υποδοχή τους από την Ισπανία του 1700 και πολιτισμική προσφορά τους
  - ✓ η αναγνώρισή τους από τη Ρωσία
  - ✓ τα επαγγέλματα των Ρομά στην Οθωμανική Αυτοκρατορία
  - ✓ η κατάργηση της δουλείας των Ρομά στη Ρουμανία
  - ✓ οι διωγμοί και οι απελάσεις
  - ✓ Η μετανάστευση των Ρομά στη Βόρεια και Νότια Αμερική και στην Αυστραλία
  - ✓ Η συμμετοχή των Ρομά στον Α΄Παγκόσμιο Πόλεμο
  - ✓ Οι στειρώσεις, τα πειράματα, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και η γενοκτονία των Ρομά στη Ναζιστική Γερμανία
  - ✓ Τα θύματα και οι επιζήσαντες της γενοκτονίας των Ρομά
  - ✓ Οι όροι Porajmos, Pharrajimos, Samudaripen
  - ✓ Η ζωή μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: η Διεθνής Ένωση Ρομά, ο αγώνας κατά των προκαταλήψεων για υγεία, εργασία, εκπαίδευση.

- Μελετούμε τη γραμμή του χρόνου της Ιστορίας των Ρομά στη διεύθυνση https://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_Romani_history

➢ Ενδεικτικές εργασίες:

1. Αντιστοιχίζω τις λεζάντες στη γραμμή του χρόνου της Ιστορίας των Ρομά χρησιμοποιώντας όσα έμαθα από το animation «Gypsies, Roma, Travellers: An Animated History» του Adrian Marsh και τη χραμμή του χρόνου της ιστορίας των Ρομά από τη διεύθυνση https://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_Romani_history

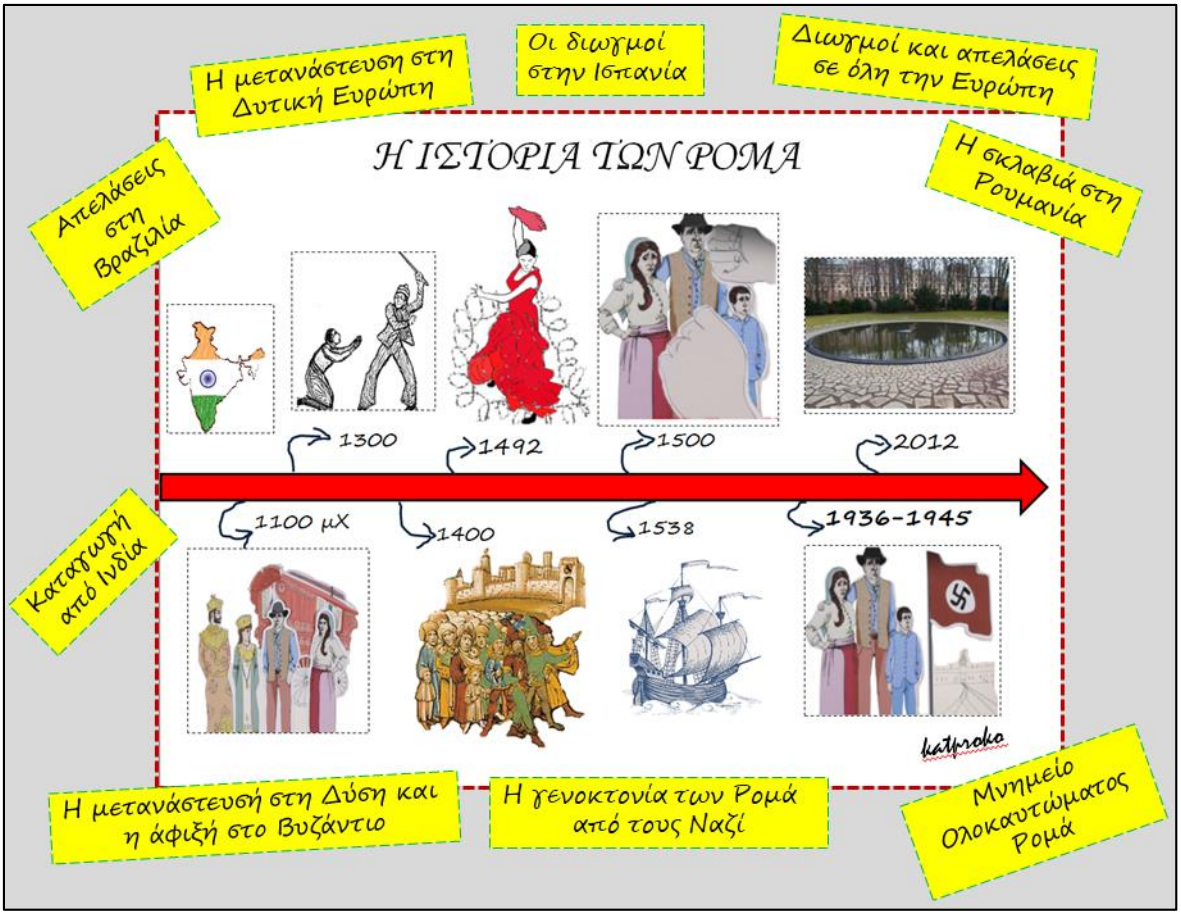

2. Λύνω το κρυπτόλεξο:

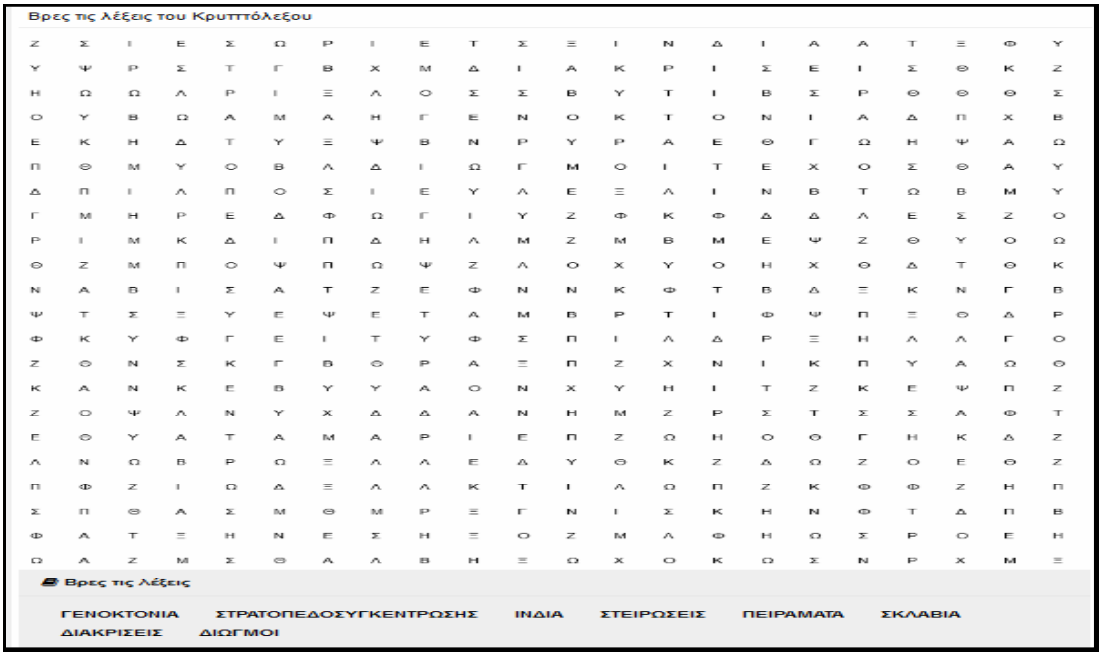

- Σε ομάδες των τεσσάρων δημιουργούμε αφίσα για την προέλευση και την ιστορία των Ρομά.

Γ: Εξοικείωση των μαθητών με την ιστορία των Ελλήνων Ρομά.

Σε ομάδες των τεσσάρων:

- συλλέγουμε πληροφορίες για την ιστορία των Ελλήνων Ρομά και δημιουργούμε παρουσίαση ή αφίσα, για να την ανακοινώσουμε στην ολομέλεια της τάξης

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%AC_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%AC

- δημιουργούμε κολάζ με φωτογραφίες γνωστών Ελλήνων Ρομά
- καταγράφουμε τα προβλήματα των Ελλήνων Ρομά. Επιλέγουμε ένα πρόβλημα και καταθέτουμε προτάσεις για την επίλυσή του.

Δ. Προσπέλαση εννοιών: μειονότητα – στερεότυπο – προκατάληψη - γενοκτονία

Αναζητώ στο λεξικό τη σημασία των λέξεων:

https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/

- γύφτος, γύφτικος, τσιγγάνος, κατσίβελος

και καταγράφω εκφράσεις που αφορούν τους γύφτους

- μειονότητα, στερεότυπο, προκατάληψη και γενοκτονία

Σε ομάδες των τεσσάρων εντοπίζουμε τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις για τη ζωή, την εργασία, την κατοικία, τις συνήθειες, τα χαρακτηριστικά των Ρομά, όπως παρουσιάζονται στην τέχνη (λογοτεχνία, ζωγραφική, φωτογραφία), τα καταγράφουμε σε πίνακα και δημιουργούμε παρουσίαση, για να ενημερώσουμε την ολομέλεια της τάξης:

Ομάδα 1: Εντοπίζω στερεότυπα και προκαταλήψεις για τους Ρομά στα παρακάτω ποιήματα :

i. Βασίλης Μάργαρης, «Οι Τσιγγάνοι»

«Πέρα στης εξοχής τη δημοσιά
τι θόρυβος κι ανησυχία ξάφνου εφούντωσε!
Το βουερό ποτάμι είναι των Τσιγγάνων.
Ατέλειωτα και σκορπιστά μπουλούκια
με τα βιολιά και τα τραγούδια τους διαβαίνουν,
ταξιδευτές παντοτινοί μιας θάλασσας.
Με τα βιολιά και τα τραγούδια τους σε λίγο
εκεί στο δάσος με τις φλαμουριές θ' αράξουν.
Γοργά στη μέση απ΄ τα τσαντήρια
μια φωτιά θ' ανάψει.
Κι ενώ τριγύρω θα χορεύουν φλογερές Τσιγγάνες
κι άλλοι γλυκά θα τραγουδούν
κι άλλοι θα παίζουν,
δώθε απ' την πολιτεία

οι μακρινοί τους ήχοι που θα φτάνουν
σα μουσική θ' ακούγονται ιντερμέτζου
από 'να δράμα μακρινό, απόνα δράμα...».

(Βασίλης Μάργαρης, «Οι Τσιγγάνοι», *Φηγός*, τχ. 5, Φθινόπωρο 98-Χειμώνας 99, σ. 53)

ii. Στάθης Γρίβας, Τσιγγάνοι

Στου κόσμου την απέραντη αγκαλιά
είμαστε εμείς εκείνα τα ελεύθερα πουλιά
που ταξιδιάρικα της μοίρας χελιδόνια,
περιπλανιόμαστε όλα μας τα χρόνια,
μέσα στη φτώχια και την καταφρόνια,
είτε τον ήλιο ανταμώνουμε, είτε τα χιόνια.
Και η μικρούλα μας ζεστή καρδιά
ζητάει να βρει μια σταλιά παρηγοριά,
στου Κόσμου την αγάπη και συμπόνια.
εμείς ενός κατώτερου θεού σπουργίτια,
χωρίς αυλές, χωράφια, δίχως σπίτια,
με τα παιδιά μας, τα σκυλιά μας καραβάνι
περνάμε κάθε τόπο, άστεγοι τσιγγάνοι
Κι όταν ο ήλιος έχει πια στη Δύση γύρει,
στήνουμε όπου βρεθούμε το φτωχό τσαντήρι.
Και δεν ζητάμε τίποτα άλλο όταν δίπλα μας περνάτε,
μια καλημέρα μόνο να λέτε και να μας αγαπάτε.

Στάθης Γρίβας (*Πνευματική Ζωή* αρ. 134, Σεπτ. Οκτ. 2000, ένθετο α΄, σ. 5)

- <u>Άσκηση:</u>

Καταγράφω τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις για τη ζωή των Ρομά και συμπληρώνω τον πίνακα:

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜΑ							
i. βουερό ποτάμι, μπουλούκια, με τα βιολιά και τα τραγούδια τους διαβαίνουν, ταξιδευτές, στο δάσος, στη μέση απ΄ τα τσαντήρια μια φωτιά θ' ανάψει, φλογερές Τσιγγάνες, δώθε απ' την πολιτεία, δράμα. *ii. ελεύθερα πουλιά, ταξιδιάρικα, μέσα στη φτώχια και την καταφρόνια, ζεστή καρδιά, ενός κατώτερου θεού σπουργίτια, δίχως σπίτια, καραβάνι, άστεγοι τσιγγάνοι.*							
ΕΜΦΑΝΙΣΗ	**ΕΘΙΜΑ**	**ΚΑΤΟΙΚΙΑ**	**ΜΟΡΦΩΣΗ**	**ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ**	**ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ**	**ΗΘΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ**	**ΠΡΟΚΑΤΑ-ΛΗΨΕΙΣ**

Ομάδα 2: Εντοπίζω στερεότυπα και προκαταλήψεις για τους Ρομά στους πίνακες ζωγραφικής:

Ομάδα 3: Εντοπίζω στερεότυπα και προκαταλήψεις για τους Ρομά στις φωτογραφίες:

Οι ομάδες ανακοινώνουν τα συμπεράσματά τους στην ολομέλεια της τάξης, η οποία στη συνέχεια δουλεύει τις παρακάτω ασκήσεις:

- Αντιστοιχίζω :

συμβατικός και απλουστευτικός χαρακτηρισμός που αποδίδεται στα μέλη μιας ομάδας ανθρώπων και βασίζεται σε γενικεύσεις	1. Προκατάληψη 2. Μειονότητα 3. Γενοκτονία 4. Στερεότυπο
η εκδήλωση δυσμένειας ή αρνητικής προδιάθεσης όχι με βάση αντικειμενικά κριτήρια και δεδομένα αλλά προσωπικές συμπάθειες, ατομικά συμφέροντα ή αστήριχτες στερεοτυπικές αντιλήψεις	
έγκλημα που διαπράττεται με σκοπό τη συστηματική εξόντωση μιας ομάδας ανθρώπων που ανήκουν στο ίδιο έθνος, στην ίδια φυλή ή στην ίδια θρησκεία	
τμήμα, συνήθως μικρό, του πληθυσμού ενός κράτους ή γενικά μιας χώρας, του οποίου τα μέλη διαφέρουν σε ορισμένο στοιχείο (φυλή, γλώσσα, θρησκεία κτλ.) από τον υπόλοιπο πληθυσμό	

- Συμπληρώνω τον πίνακα:

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜΑ							
Αμόρφωτοι, παλιατζής, μαυριδεροί, χρυσαφικά, ρακένδυτοι, χορός, τσαντίρι, νομάδες, πλανόδιος πωλητής, περιθωριοποιημένοι, παραβατικότητα, ζητιάνοι, φανταχτερά ρούχα, μαγεία, βρώμικοι, αναλφάβητοι, σχολική διαρροή, κλέφτες, οργανοπαίχτες, αποκλεισμένοι, γκέτο, χαρτορίχτρες, ξυπόλητοι.							
ΕΜΦΑΝΙΣΗ	**ΕΘΙΜΑ**	**ΚΑΤΟΙΚΙΑ**	**ΜΟΡΦΩΣΗ**	**ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ**	**ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ**	**ΗΘΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ**	**ΠΡΟΚΑΤΑ-ΛΗΨΕΙΣ**

Ε. Από τα ιδιαίτερα χαρακτηριαστικά των Ρομά, στα στερεότυπα, στον ρατσισμό, στην Ευρωπαϊκή πολιτική για την ένταξη των Ρομά.

Σε ομάδες των τεσσάρων διαβάζουμε τα παρακάτω κείμενα, απαντούμε στις ερωτήσεις και παρουσιάζουμε τα πορίσματά μας στην ολομέλεια της τάξης:

1. Ποια συμπεράσματα συνάγετε από την ανάγνωση των κειμένων και πώς συνδέονται μεταξύ τους;
2. Θεωρείτε ότι αρκεί μία έκθεση και η ψήφιση μιας σύμβασης, για να «θεραπευτεί» ένα πρόβλημα;
3. Τι έχετε να προτείνετε;

- Σύγχρονος κόσμος. Πολίτης και Δημοκρατία, Πληθυσμός, σελίδα 91:

Μια βασική παράμετρος είναι η σύσταση του πληθυσμου, δηλαδή τα άτομα που τον αποτελούν και τα βασικά γνωρίσματά τους, που συνιστούν παράγοντες που διαφοροποιούν τον πληθυσμό, του προσδίδουν ποικιλομορφία και τον εμπλουτίζουν. Συχνά όμως και κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, αυτά τα γνωρίσματα γίνονται και αιτίες κοινωνικών εντάσεων και αντιπαραθέσεων, οι οποίες μπορεί να πάρουν ακόμη και ακραία μορφή. Ωστόσο, όποια αντίδραση και αν προκαλούν, κανένα από τα γνωρίσματα αυτά δεν είναι εγγενώς (από μόνο του) επικίνδυνο, απειλητικό ή κατώτερο. Αποκτά αυτούς τους απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς μόνο σε άμεση συνάρτηση με συγκεκριμένες ιστορικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και ιδεολογικές συντεταγμένες. Δεν είναι λίγες οι φορές που με το πρόσχημα της «προόδου», της «καθαρότητας» ή της «ανάπτυξης», ή ακόμα με την επίκληση του κινδύνου εκφυλισμού, όπως αποκαλύπτει η ιστορία, οι θεωρούμενες «διαφορετικές» ομάδες έγιναν αντικείμενο άδικων, βίαιων και απάνθρωπων πρακτικών. Ούτε είναι λίγες οι φορές που επιστήμες όπως η ιατρική, η ανατομία, η βιολογία πρόσφεραν επιχειρήματα για να νομιμοποιηθεί η αντιμετώπιση κάποιων πληθυσμών ως «επικίνδυνων». Ενισχύθηκαν έτσι αντιλήψεις σύμφωνα με τις οποίες κάποια άτομα ή κάποιες ομάδες θεωρούνται επικίνδυνες ή μιαρές από το γεγονός και μόνον ότι υπάρχουν ή και επειδή φέρουν ένα «στιγματιστικό» γνώρισμα. Οι γυναίκες, οι φτωχοί, οι άνθρωποι με αναπηρίες, οι ψυχικά πάσχοντες, οι μετανάστες, οι ιθαγενείς, οι Εβραίοι, οι Ρομά, οι μαύροι, οι ομοφυλόφιλοι, οι αντιφρονούντες, οι αλλόθρησκοι, άνδρες και γυναίκες, είναι μερικά παραδείγματα τέτοιων ομάδων. Η περιθωριοποίηση, η γκετοποίηση, ο ρατσισμός, ο εγκλεισμός, η απέλαση, η εθνοκάθαρση, αλλά και η φυσική εξόντωση, η γενοκτονία και το Ολοκαύτωμα συνιστούν πρακτικές μέσα από τις οποίες πολλά κράτη επέλεξαν να επιλύσουν το πρόβλημα των «ανεπιθύμητων» πληθυσμών.

- Ειδήσεις άρθρα από τον Τύπο:
  - ✓ Ελλάδα: οι καταδίκες μετά από ρατσιστική επίθεση εναντίον των Ρομά «*Το πρώτο βήμα προς τη δικαιοσύνη*»

https://www.amnesty.gr/news/press/article/14332/ellada-oi-katadikes-meta-apo-ratsistiki-epithesi-enantion-ton-roma-proto

  - ✓ *Φασιστική επίθεση εναντίον Ρομά στη Ρώμη 04.04.2019*.

https://www.efsyn.gr/kosmos/eyropi/189894_fasistiki-epithesi-enantion-roma-sti-romi

  - ✓ *Ο μεγάλος των Ρομά διωγμός.18/8/2010*.

«Μνήμες της Γκεστάπο ξυπνά ακόμα και σε βουλευτές του κόμματός του ο Νικολά Σαρκοζί, με το μαζικό ξήλωμα παράνομων καταυλισμών Ρομά και την απέλασή τους προς Ρουμανία και Βουλγαρία που αρχίζει αύριο».

https://www.tanea.gr/2010/08/18/world/o-egalos-twn-ro-a-diwg-os/

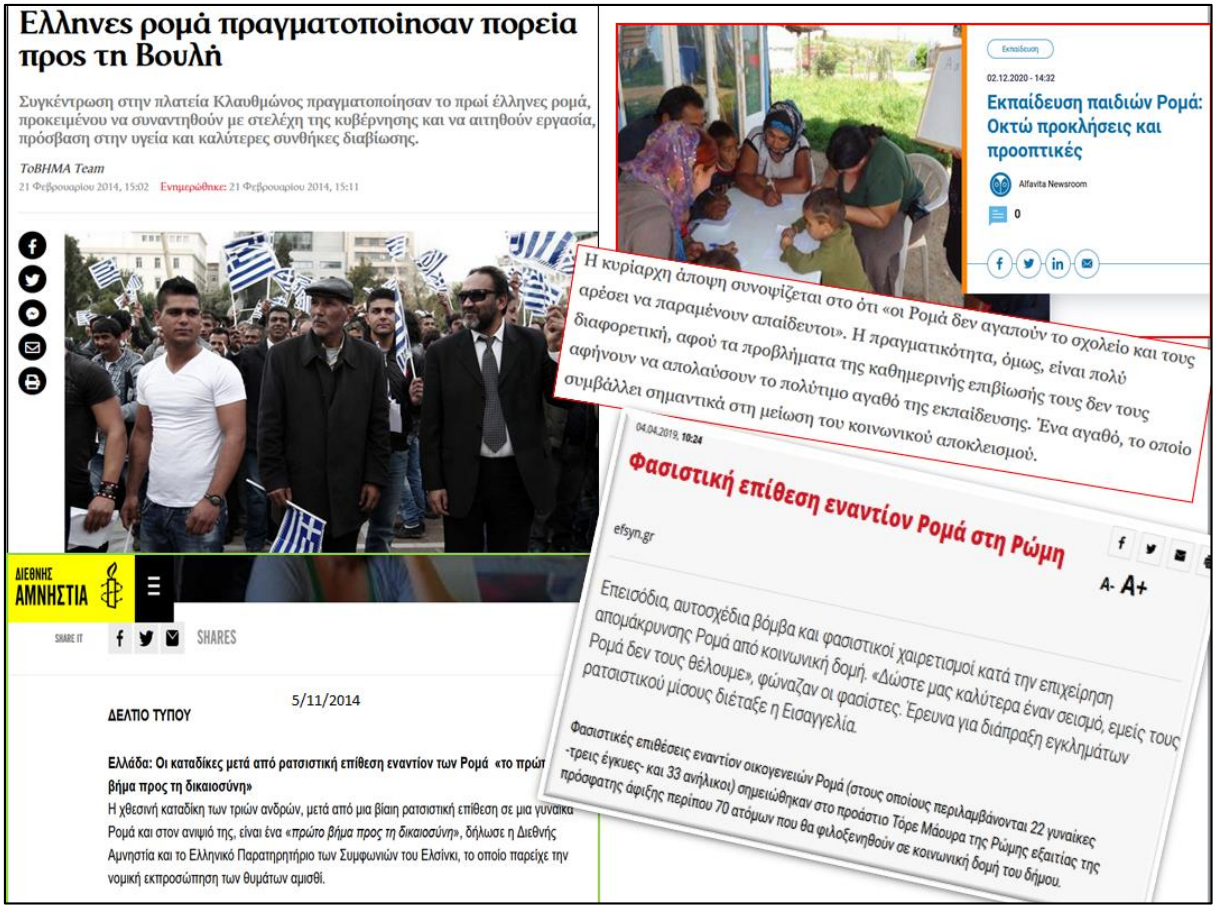

- Γ. Κόκκινος, Η ευγονική δυστοπία, εκδ. Θίνες, ΑΘΗΝΑ 2017, σελ118-119:

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι στην κομμουνιστική Τσεχοσλοβακία μεταξύ των ετών 1972- 1991 στειρώθηκαν καταναγκαστικά 1000 γυναίκες Ρομά. Παρ' όλα αυτά, ούτε οικονομικές επανορθώσεις έχουν επιδικαστεί στα θύματα ούτε γίνεται κάποια αναφορά στο τραυματικό αυτό γεγονός, όπως και γενικότερα στην ιστορία και στον πολιτισμό των Τσιγγάνων, στα αναλυτικά προγράμματα τόσο της Δημοκρατίας της Τσεχίας όσο και της Σλοβακίας.

- Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη και Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας – Άρθρο 2:

«*Στην παρούσα Σύμβαση ως γενοκτονία νοείται οποιαδήποτε από τις παρακάτω πράξεις, η οποία γίνεται με πρόθεση ολικής ή μερικής καταστροφής ομάδας, εθνικής, εθνολογικής, φυλετικής ή θρησκευτικής, ως τέτοιας:*

α) Φόνος των μελών της ομάδας.

β) Πρόκληση σοβαρής βλάβης της σωματικής ή διανοητικής ακεραιότητας των μελών της ομάδας.

γ) Υποβολή με πρόθεση της ομάδας σε συνθήκες διαβίωσης που μπορεί να επιφέρουν την πλήρη ή τη μερική σωματική καταστροφή αυτής.

δ) Επιβολή μέτρων που αποσκοπούν στην παρεμπόδιση γεννήσεων στους κόλπους ορισμένης ομάδας.

ε) Μεταφορά αναγκαστική των παιδιών μιας ομάδας σε κάποια άλλη ομάδα.»

Πηγή: Ηνωμένα Έθνη. Συλλογή Συμβάσεων No. 1021, Τόμος 78.

- την Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών για την ένταξη των Ρομά του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0147_EL.html

Οι Ρομά είναι η μεγαλύτερη εθνοτική μειονότητα στην Ευρώπη. Από ένα σύνολο που υπολογίζεται σε 10 έως 12 εκατομμύρια στην Ευρώπη, περίπου 6 εκατομμύρια ζουν στην ΕΕ και οι περισσότεροι από αυτούς έχουν την ιθαγένεια χώρας της ΕΕ. Σημαντικό μέρος των Ρομά στην Ευρώπη ζει υπό συνθήκες περιθωρίου, τόσο στις αγροτικές όσο και στις αστικές περιοχές, καθώς και σε πολύ κακές κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Οι διακρίσεις, ο κοινωνικός αποκλεισμός και η απομόνωση που αντιμετωπίζουν οι Ρομά είναι παράγοντες που αλληλοενισχύονται. Αντιμετωπίζουν περιορισμένη πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση, δυσκολίες ένταξης στην αγορά εργασίας, οι Ρομά αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη έκθεση στην ανεργία και στην επισφάλεια της απασχόλησης, πράγμα που περιορίζει τις ευκαιρίες για μείωση της φτώχειας και για κοινωνική ένταξη μέσω της αγοράς εργασίας. Συνέπεια τούτων είναι τα χαμηλά επίπεδα εισοδήματος, η περιορισμένη πρόσβαση σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη και οι κακές συνθήκες υγιεινής και διαβίωσης. Οι συνθήκες αυτές οδηγούν με τη σειρά τους σε υψηλότερα ποσοστά θνησιμότητας και χαμηλότερο προσδόκιμο ζωής, καθώς και σε μεγαλύτερους κινδύνους πρόωρων θανάτων λόγω χρόνιων και μη μεταδοτικών ασθενειών, μεταξύ των οποίων ο καρκίνος, σε σύγκριση με τους μη Ρομά.

Σύμφωνα με τη δεύτερη έρευνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις μειονότητες, που δημοσιεύθηκε από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ το 2016, «περίπου το 80% των Ρομά στα εννέα κράτη μέλη της ΕΕ με τους μεγαλύτερους πληθυσμούς Ρομά ζει κάτω από το όριο της φτώχειας της χώρας τους· το ένα τρίτο των Ρομά ζει σε σπίτια χωρίς παροχή νερού· κάθε τρίτο παιδί Ρομά ζει σε νοικοκυριό όπου κάποιος πήγε για ύπνο νηστικός τουλάχιστον μία φορά τον προηγούμενο μήνα· και το 50% των Ρομά ηλικίας μεταξύ έξι και 24 ετών ήταν εκτός εκπαιδεύσεως». Η τάση αυτή επιβεβαιώθηκε στην έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ για τους Ρομά και την έρευνα «Travellers 2019», από την οποία προκύπτουν «δραματικά υψηλά ποσοστά ατόμων και παιδιών που πήγαν για ύπνο νηστικά τουλάχιστον μία φορά τον τελευταίο μήνα» και η οποία επισημαίνει ότι «σχεδόν το ήμισυ των Ρομά και των Πλανοβίων (45%) στα έξι κράτη μέλη της ΕΕ αισθάνθηκαν ότι υφίστανται διακρίσεις σε έναν τουλάχιστον τομέα ζωής» που καλύφθηκε από την έρευνα κατά τους τελευταίους 12 μήνες.

Στο πλαίσιο αυτό, αναγκαστικά συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι Ρομά αντιμετωπίζουν διακρίσεις και άνιση πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες.

Ζ. Η Πυραμίδα του Μίσους.

Επισκεπτόμαστε την ιστοσελίδα του *Holocaust Center of Humanity* και μελετούμε την πυραμίδα του μίσους:

https://www.holocaustcenterseattle.org/

https://www.holocaustcenterseattle.org/images/PDF/pyramid_of_hate.pdf

- Άσκηση:

Τοποθετώ τα κείμενα στις βαθμίδες της πυραμίδας του μίσους:

Η. Η ζωή των Ρομά την περίοδο του Μεσοπολέμου – Η ζωή των Ρομά στη Ναζιστική Γερμανία - Το Ολοκαύτωμα των Ρομά.

Μαθαίνω για τη γενοκτονία των Ρομά:
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%93%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%A1%CE%BF%CE%BC%CE%AC
Επισκεπτόμαστε τη σελίδα του Διεθνούς Δικτύου Νεολαίας Ρομά (ternYpe)
https://www.ternype.eu/
https://romasinti.eu/
Επισκεπτόμαστε τη σελίδα για τη γενοκτονία των Ρομά και Σίντι
https://www.romasintigenocide.eu/en/home/a-e :

(α) Μαθαίνουμε για <u>τη **ζωή των Ρομά πριν τον Β΄Παγκόσμιο Πόλεμο:**</u>

- ✓ *«Οι Ρομά και οι Σίντι αποτελούσαν τη μεγαλύτερη μειονότητα στην Ευρώπη πριν τον Β΄ΠΠ και δεν είχαν δική τους χώρα. Ζούσαν πάνω από 1000 χρόνια στην Ευρώπη.*

Κατάγονται από την Ινδία και μιλούν μια γλώσσα παρόμοια με τις Ινδικές γλώσσες που λέγεται Ρομανί ή Ρομανές ή Σίντι Τικκές.»

- ✓ «*Στις αρχές του 20ού αιώνα η συντριπτική πλειοψηφία των Ευρωπαίων Ρομά και Σίντι ήταν μόνιμα εγκατεστειμένοι σε χωριά και σε προάστια πόλεων*»
- ✓ «*Στις περισσότερες χώρες της Δυτικής Ευρώπης για αιώνες οι Σίντι και οι Ρομά δε γίνονταν δεκτοί στις ενώσεις εμπόρων και στις συντεχνίες, γι αυτό και έγιναν πλανόδιοι έμποροι και όχι σπάνια επιτυχημένοι επιχειρηματίες. Τα παιδιά τους παρακολουθούσαν μαθήματα στα τοπικά σχολεία και πολλοί Ρομά και Σίντι υπηρέτησαν ως στρατιώτες στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Για τις υπηρεσίες τους στον βασιλιά και τη χώρα, ορισμένοι Ρομά και Σίντι πέρασαν στην τάξη των ευγενών»*
- ✓ *«Ενώ οι περισσότεροι Ρομά της Κεντρικής Ευρώπης απέκτησαν μόνιμη εγκατάσταση, μερικές οικογένειες Σίντι της Δυτικής Ευρώπης συνέχισαν να ταξιδεύουν με τα τροχόσπιτά τους πηγαίνοντας σε διάφορες εκθέσεις και αγορές. Ασχολούνταν με το εμπόριο ζώων κυρίως αλόγων, ήταν σιδεράδες, αλεστές και γανωτές. Συνήθως ακολούθησαν παραδοσιακές διαδρομές το καλοκαίρι, επιστρέφοντας στις πόλεις και τα χωριά τους για το χειμώνα.»*
- ✓ *«Για πολλούς αιώνες οι Ρομά και ο Σίντι ήταν επαγγελματίες μουσικοί. Πολλοί σπούδασαν σε μουσικές σχολές και σε ωδεία. Πολλοί φτωχοί Ρομά βρήκαν μια επιπλέον πηγή εισοδήματος το χειμώνα παίζοντας μουσική σε χορούς και γάμους. Σήμερα πολλές οικογένειες Ρομά ακολουθούν αυτή την παράδοση.»*
- ✓ *«Οι περισσότεροι Ρομά και Σίντι της Κεντρικής Ευρώπης εργάζονταν ως εργάτες γης σε μεγάλα αγροκτήματα».*
- ✓ *«Η αστυνομία έκανε τακτικά εφόδους στους οικισμούς των Ρομά και του Σίντι και κατέγραφε τους κατοίκους του.»*
- ✓ «*Τον 19ο αιώνα, τα στερεότυπα για τους Ρομά και Σίντι ήταν πολύ συνηθισμένα σε εφημερίδες, βιβλία και φωτογραφίες. Οι λεγόμενες κάρτες "τσιγγάνων" έγιναν πολύ δημοφιλείς στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα. Αντικατοπτρίζουν τις λαχτάρες των ανθρώπων για έναν ελεύθερο τρόπο ζωής. Οι περισσότεροι άνθρωποι που δεν είχαν έρθει ποτέ σε επαφή με τους Ρομά μάθαιναν για τους Ρομά από αυτές τις κάρτες*.»

Συζητούμε στην ολομέλεια της τάξης:

- **για τον πληθυσμό τους**
- **για το αν ήταν μετακινούμενοι ή εγκαταστημένοι μόνιμα**
- **για τα επαγγέλματα που ασκούσαν**
- **για τα στερεότυπα σχετικά με τους Ρομά**

➢ <u>Άσκηση:</u>

Βάζω λεζάντες στις φωτογραφίες:

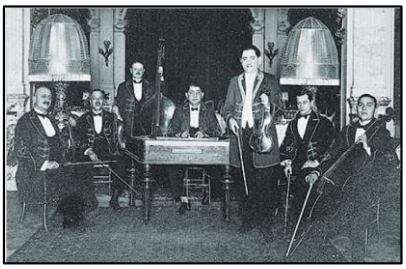

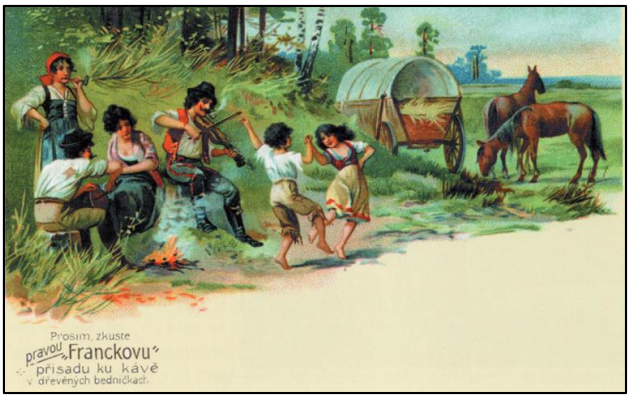

(β) Μαθαίνουμε για **<u>τις διακρίσεις και τις διώξεις που υπέστησαν οι Ρομά την περίοδο του Μεσοπολέμου</u>**

https://www.romasintigenocide.eu/en/home/b-e

«Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, τα χρόνια του μεσοπολέμου ήταν μια περίοδος οικονομικής κρίσης και εντάσεων, οι οποίες αύξησαν τις διακρίσεις σε βάρος των Ρομά. Οι Ρομά και οι Σίντι καταγράφηκαν σε ειδικούς καταλόγους και ήταν υποχρεωμένοι να φέρουν ειδικά έγγραφα ταυτότητας. Επίσης σε ορισμένες χώρες ψηφίστηκαν οι λεγόμενοι «Νόμοι για τους Τσιγγάνους», που ρύθμιζαν και περιόριζαν την καθημερινή τους ζωή και τις παραδοσιακές συναλλαγές τους.»

- ✓ ποια ήταν η τύχη των Ρομά κατά την οικονομική κρίση του 1930;

«*Κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, εκατομμύρια άνθρωποι στην Κεντρική Ευρώπη έχασαν τη δουλειά τους. Μεγάλος αριθμός ανέργων άφησαν τις πόλεις για να επιστρέψουν στα χωριά από τα οποία κατάγονταν και ανέλαβαν τις δουλειές που μέχρι τότε έκαναν οι Ρομά. Πολλοί Ρομά έχασαν τη δουλειά τους και λιμοκτονούσαν. Οι εντάσεις αυξήθηκαν και πολλές κοινότητες ήθελαν απλώς να απαλλαγούν από αυτούς τους φτωχούς και πεινασμένους ανθρώπους.*»

- ✓ τι είδους αποκλεισμούς και διώξεις υπέστησαν οι πλανόδιοι έμποροι και τεχνίτες Ρωμά στην Ευρώπη του μεσοπολέμου και γιατί;

«*κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης οι πλανόδιοι έμποροι και τεχνίτες Ρομά ταξίδευαν από χωρίο σε χωριό υπέστησαν επιθέσεις από τους ντόπιους καταστηματάρχες και τεχνίτες και αποκλείστηκαν από τοπικές εκθέσεις και αγορές. Οι πλανόδιοι έμποροι και τεχνίτες Ρομα συχνά συλλαμβάνονταν και πλήρωναν βαρύτατα πρόστιμα μόνο και μόνο επειδή ασκούσαν το επάγγελμά τους*.»

Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου οι πλανόδιοι έμποροι και τεχνίτες Ρομά ήταν οι πρώτοι Ευρωπαίοι που υποχρεώθηκαν να φέρουν έγγραφα ταυτοποίησης με φωτογραφία και δακτυλικά αποτυπώματα (το διαβατήριο καθιερώθηκε για τους Ευρωπαίους μετά τον Β'ΠΠ).

- ✓ Πότε άρχισε η καταγραφή των Ρομά στην Ευρώπη;
  Τη δεκαετία του 1920 και του 1930, οι περιφερειακές και τοπικές αρχές σε όλο και περισσότερες χώρες άρχισαν να καταγράφουν τους τοπικούς τους πληθυσμούς Ρομά και Σίντι σε ειδικά «μητρώα τσιγγάνων» και να εκδίδουν ειδικά δελτία ταυτότητας, τα οποία ήταν υποχρεωμένοι να φέρουν.
- ✓ Τι είναι η ευγονική και ο ρατσισμός;
  «*Η ρατσιστική θεωρία ότι οι Ρομά και οι Σίντι «μολύνουν» φυλετικά τον ευρωπαϊκό πληθυσμό προτάθηκε πρώτα από Ελβετούς ψυχίατρους και αργότερα υιοθετήθηκε από τους Εθνοσοσιαλιστές. Η ευγονική συνέστησε τη βελτίωση της γενετικής σύνθεσης του πληθυσμού με τη βοήθεια της «φυλετικής υγιεινής», συμπεριλαμβανομένης της αναγκαστικής απομόνωσης, των πειραμάτων σε ανθρώπους και του διαχωρισμού των «ανεπιθύμητων» ομάδων.*»

  Η ευγονική συνδέεται με το πρόγραμμα καταναγκαστικής ευθανασίας Τ4, με τα ιατρικά πειράματα και την βομηχανοποιημένη εξόντωση Εβραίων και Ρομά από τη Ναζιστική Γερμανία για την επίτευξη της «φυλετικής καθαρότητας».
- ✓ Ο φυλετικός διαχωρισμός
  «*Πολιτικά κόμματα και τοπικά συμβούλια στην Ευρώπη συσκέφτονταν για να βρουν λύσεις για τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι τοπικές κοινωνίες, οι οποίες δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν το οικονομικό βάρος που δημιουργούσαν οι άποροι Ρομά. Οι λύσεις που προτάθηκαν ήταν η απέλαση των Ρομά σε νησί του Ειρηνικού, ο εγκλεισμός τους σε κρατητήρια Τσιγγάνων και σε στρατόπεδα εργασίας.*»

Συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης με τους εξής θεματικούς άξονες:

- **η τύχη των Ρομά κατά την οικονομική κρίση του 1930**
- **οι αποκλεισμοί και οι διώξεις που υπέστησαν οι πλανόδιοι έμποροι και τεχνίτες Ρωμά στην Ευρώπη του Μεσοπολέμου**
- **η καταγραφή των Ρομά**
- **η ευγονική και ο ρατσισμός**
- **ο φυλετικός διαχωρισμός**

➢ <u>Άσκηση:</u>

Βάζω λεζάντες στις φωτογραφίες

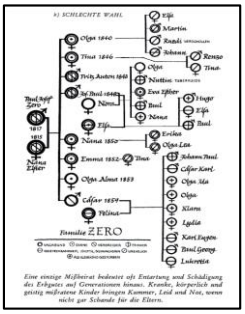

(γ) Μαθαίνουμε για την **<u>τύχη των Ρομά μετά το 1933 στη Ναζιστική Γερμανία</u>**

https://www.romasintigenocide.eu/en/home/c-e

- ✓ «*Μετά την άνοδο στην εξουσία των Εθνοσοσιαλιστών το 1933, η κατάσταση για τους Ρομά και τους Σίντι έγινε όλο και πιο δύσκολη και σύντομα πολύ επικίνδυνη. Οι ρατσιστικοί νόμοι της Νυρεμβέργης, που αρχικά αφορούσαν τους Εβραίους σύντομα αφαρμόστηκαν και για τους Ρομά.*»
- ✓ «*Οι Εθνοσοσιαλιστές θέσπισαν τους ρατσιστικούς Νόμους της Νυρεμβέργης για τη 'συντήρηση της καθαρότητος του γερμανικού αίματος' και απαγόρεψαν σχέσεις και γάμους με φυλές που έκριναν κατώτερες, όπως Εβραίοι, Ρομά και Σίντι, μαύροι, Σλάβοι και πολλοί άλλοι. Οι Ναζί πίστευαν ότι οι πνευματικές ικανότητες, η κοινωνική συμπεριφορά και οι ηθικές αξίες κληρονομούνται.*»
- ✓ «*Το 1936, το Ινστιτούτο Ερευνών για τη Φυλετική Υγιεινή και το Ινστιτούτο Εγκληματικής Βιολογίας διεξήγαγαν έρευνες μεταξύ των Ρομά και Σίντι της Γερμανίας, Αυστρίας και Τσεχίας. Ο διευθυντής της έρευνας Ρόμπερτ Ρίτερ και η βοηθός του Εύα Τζάστιν συνέταξαν γενεαλογικά δέντρα οικογενειών Σίντι και Ρομά, σε σε βάθος εκατονταετίας. Φωτογράφισαν, έκαναν μετρήσεις, κατέγραψαν ομάδες αίματος των ανθρώπων, το χρώμα των μαλλιών και των ματιών τους.*»
- ✓ «*Οι Εθνοσοσιαλιστές θέσπισαν νόμους που χαρακτήρισαν όλους τους Ρομά και τους Σίντι ως 'γεννημένους εγκληματίες'. Ισχυρίστηκαν ότι ακόμα κι αν ένας Ρομά δεν είχε διαπράξει μέχρι στιγμής έγκλημα, θα το έκανε αργά ή γρήγορα γιατί ήταν μέρος της βιολογικής του κληρονομιάς. Προς το συμφέρον της «πρόληψης του εγκλήματος», οι Εθνοσοσιαλιστές συνέλαβαν όχι μόνον εκείνους που είχαν πραγματικά διαπράξει έγκλημα, αλλά και άτομα που θεωρούσαν ότι θα το έκαναν μια μέρα.*»

- ✓ «*Τα πρώτα στρατόπεδα «Τσιγγάνων» στο Τρίτο Ράιχ δεν δημιουργήθηκαν από το ναζιστικό κόμμα, αλλά από τις δημοτικές αρχές του γερμανικού κράτους. Το 1935 το δημοτικό συμβούλιο της Κολωνίας ανάγκασε 500 Σίντι και Ρομά να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και να μεταφερθούν σε ένα νέο στρατόπεδο «τσιγγάνων» στα περίχωρα της πόλης στο Blickendorf. Παρόμοια στρατόπεδα ιδρύθηκαν στο Αμβούργο, το Ντίσελντορφ, το Βερολίνο, τη Φρανκφούρτη, το Έσσεν και το Αννόβερο.*»
- ✓ «*Το 1933 θεπίστηκε με νόμο από τους Ναζί η στείρωση των «κατώτερων φυλών», των ανθρώπων με σωματική ή ψυχική αναπηρία, καθώς και όσων θεωρούσαν «γεννημένους εγκληματίες». Στο διάστημα 1933 και 1945 στειρώθηκαν πάνω από 400.000 άνθρωποι μεταξύ των οποίων και πολλοί Ρομά και Σίντι. Ο νόμος αυτός καταργήθηκε μόλις το 1988 και δεν καταβλήθηκε ποτέ αποζημίωση στα θύματα.*»
- ✓ «*Όταν οι οικογένειες Σίντι και Ρομά εκτοπίστηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, οι περιουσίες τους απαλλοτριώθηκαν από τις τοπικές αρχές, τα σπίτια τους καταστράφηκαν. Μετά τον πόλεμο οι επιζώντες δεν αποζημιώθηκαν για τις περιουσίες τους.*»
- ✓ «*Αμέσως μετά το «Anschluss», την προσάρτηση της Αυστρίας από το γερμανικό Ράιχ το 1938, ξεκίνησε το πρόγραμμα εκτοπισμού των Ρομά σε στρατόπεδα εργασίας. Χιλιάδες Αυστριακοί Ρομά και Σίντι στερήθηκαν τα πολιτικά τους δικαιώματα και εκτοπίστηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και καταναγκαστικής εργασίας για την κατασκευή δημόσιων έργων.*»

Ακολουθεί συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης με τους εξής θεματικούς άξονες:

- **Η ρατσιστική ιδεολογία**
- **Ρατσισμός και επιστήμη**
- **Γεννημένοι εγκληματίες**
- **Δημοτικά στρατόπεδα Τσιγγάνων**
- **Στείρωση**
- **Αποκλεισμός**
- **Απαλλοτριώσεις**
- **Στρατόπεδα εργασίας**

➢ <u>Άσκηση:</u>

Βάζω λεζάντες στις φωτογραφίες

(δ) Μαθαίνουμε για <u>τη **γενοκτονία των Ρομά από τους Ναζί**</u>

https://www.romasintigenocide.eu/en/home/d-e

- ✓ «*Από το 1941 μέχρι το 1945, μισό εκατομμύριο Ρομά και Σίντι της Κεντρικής Ευρώπης δολοφονήθηκαν από τους Εθνοσοσιαλιστές ή από μέλη φασιστικών κυβερνήσεων και από κινήματα που συνεργάστηκαν με το Τρίτο Ράιχ. Η γενοκτονία των Ρομά και Σίντι αναφέρεται ως Pharrajimos (= Αφανισμός, καταστροφή), Great Devouring, Samurdaripen ("μαζική δολοφονία") , Kali Traš (Μαύρος φόβος), Berša Bibahtale ("Τα δυστυχισμένα χρόνια").*»
- ✓ «*Οι πρώτες ομάδες Ρομά και Σίντι απελάθηκαν σε **στρατόπεδα συγκέντρωσης** το 1938. Το 1939 άρχισαν οι μαζικές απελάσεις στο Νταχάου, το Μπούχενβαλντ και το Ραβενσμπρούκ. Οι κρατούμενοι στα στρατόπεδα συγκέντρωσης χωρίστηκαν σε κατηγορίες από τους SS, και ράβονταν στα ρούχα τους σύμβολα που έδειχναν την κατηγορία τους. Στους Ρομά και Σίντι επέβαλαν το μαύρο τρίγωνο που χαρακτήριζε τους «αντικοινωνικούς» κρατούμενους. Ορισμένα στρατόπεδα επέβαλαν στους Ρομα και Σίντι το καφέ τρίγωνο.*»
- ✓ «*Τον Δεκέμβριο του 1941, όταν ξέσπασε μια επιδημία τυφοειδούς πυρετού στο στρατόπεδο Τσιγγάνων στο γκέτο Litzmannstadt στην πολωνική πόλη Łódz΄, 4.600 Ρομά σκοτώθηκαν σε φορτηγά αερίου που τους μετέφεραν στο Chełmno / Kulmhof. Δέκα εβδομάδες μετά την άφιξή τους στο Łódz΄οι 5.007 Αυστριακοί Ρομά και Σίντι ήταν νεκροί. 4.400 από αυτούς είναι θαμμένοι σε μαζικούς τάφους στα δάση γύρω από το Τσέλμο, μαζί με 150.000 Εβραίους και χιλιάδες σοβιετικούς αιχμαλώτους πολέμου.*»
- ✓ Τα φορτηγά αερίου "gassing vans" χρησιμοποιήθηκαν αρχικά για τη δολοφονία ψυχικά ασθενών σε νοσοκομεία και ιδρύματα.
- ✓ «*Στις 16 Δεκεμβρίου 1942, ο Heinrich Himmler διέταξε την απέλαση όλων των Ρομά που ζούσαν στο γερμανικό Ράιχ **στο Άουσβιτς**. Γεγονός που σήμαινε την τελική φάση του σχεδίου για την εξόντωση των «τσιγγάνων». Για τους Γερμανούς, Αυστριακούς και Τσέχους Ρομά και Σίντι, η μαζική απέλαση στο Άουσβιτς-Μπίρκεναου ξεκίνησε τον Απρίλιο του 1943. Περισσότεροι από 20.000 Ρομά και Σίντι έφτασαν στις 32 ξύλινες καλύβες στο «οικογενειακό στρατόπεδο τσιγγάνων» στο Άουσβιτς. Μέχρι τον Ιούλιο του 1944 περίπου το 70% από αυτούς ήταν νεκροί. Εκείνοι που ήταν ακόμη σε θέση να*

εργαστούν μεταφέρθηκαν σε άλλα στρατόπεδα συγκέντρωσης. Οι υπόλοιποι 2.879 κρατούμενοι δολοφονήθηκαν στους θαλάμους αερίων τη νύχτα της 2ας Αυγούστου 1944»

- ✓ «*Τον Μάιο του 1944, 35* ***ορφανά*** *Ρομά και Σίντι απελάθηκαν στο Άουσβιτς-Μπίρκεναου από το Ορφανοτροφείο του Αγίου Ιωσήφ στο Mulfingen, το οποίο διηύθυναν μοναχές. Η εκκλησία δεν διαμαρτυρήθηκε για την απέλαση των παιδιών, ούτε προσπάθησε να τα σώσει. Μερικά από αυτά τα παιδιά χρησιμοποιήθηκαν στη συνέχεια για ιατρικά πειράματα από γιατρούς SS στο Άουσβιτς. Μόνον τρία από τα 35 παιδιά επέζησαν.*»
- ✓ «*Τους τελευταίους μήνες του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, καθώς οι σύμμαχοι πλησίαζαν, οι κρατούμενοι σε πολλά στρατόπεδα συγκέντρωσης στάλθηκαν σε* ***«πορείες θανάτου»*** *σε άλλα στρατόπεδα*»
- ✓ «*30.000 Ρουμάνοι Ρομά και Σίντι* ***εκτοπίστηκαν*** *το 1942 από το Βουκουρέστι στην Υπερδνειστερία, στα σύνορα με την Ουκρανία. Τα στρατόπεδα εκεί αποτελούσαν ως επί το πλείστον πρωτόγονες καλύβες, και πολλοί από τους απελαθέντες έπρεπε να κοιμούνται στην ύπαιθρο ή σε αχυρώνες. Περισσότεροι από τους μισούς πέθαναν από την πείνα και την καταναγκαστική εργασία.*»
- ✓ *«Ο γερμανικός στρατός* ***εκτελούσε*** *εκατό πολίτες που έπαιρνε ως ομήρους για κάθε γερμανό στρατιώτη που σκοτωνόταν απο αντάρτες.»*

Ακολουθεί συζήτηση στην ολομέλεια της τάξης με τους εξής θεματικούς άξονες:

- **τα στρατόπεδα Συγκέντρωσης**
- **τα στρατόπεδα θανάτου**
- **το Άουσβιτς-Μπίρκεναου**
- **τα ορφανά**
- **οι πορείες θανάτου**
- **οι εκτοπισμοί**
- **οι εκτελέσεις ομήρων**

➢ <u>Άσκηση:</u>

Γράφω λεζάντες στις φωτογραφίες

(ε) Μαθαίνουμε για τους **επιζήσαντες του Ολοκαυτώματος**

https://www.romasintigenocide.eu/en/home/e-e

- ✓ *«Από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης επέζησαν κυρίως οι νέοι ηλικίας 20 έως 30 ετών. Τα μικρά παιδιά και οι ηλικιωμένοι συνήθως δεν είχαν καμία ευκαιρία στις βάναυσες συνθήκες. Για τον λόγο αυτό χάθηκε το μεγαλύτερο μέρος της πολιτισμικής κληρονομιάς των Ρομά. Οι περισσότεροι από τους επιζώντες σημαδεύτηκαν για όλη τους τη ζωή από την εμπειρία των στρατοπέδων συγκέντρωσης. Για πολλές δεκαετίες μετά τον πόλεμο οι Ρομά και οι Σίντι δεν αναγνωρίστηκαν ως θύματα ρατσιστικών διώξεων. Οι περισσότεροι επιζήσαντες Ρομά και Σίντι έπρεπε να περιμένουν για δεκαετίες πριν τους δοθούν αποζημιώσεις για φυλάκιση, για μόνιμες βλάβες στην υγεία τους και για κατασχεθείσα περιουσία.*
- ✓ *«Όταν ελευθερωθήκαμε από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ήμασταν άρρωστοι, εντελώς άρρωστοι! Οι καρδιές μας τραυματίστηκαν, τα κεφάλια μας, οι ψυχές μας ήταν άρρωστες ... Οι επιζήσαντες των στρατοπέδων θα έπρεπε όλοι να είχαν λάβει κάποια θεραπεία Δεν θα έπρεπε να αποκτήσουν παιδιά για πέντε, έξι χρόνια. Ελάχιστοι είχαν τη δύναμη να γελάσουν ξανά και να δουν τον κόσμο με αισιοδοξία. .. Και ο φόβος, πάντα ο φόβος. Τα παιδιά τους μεγάλωσαν με αυτόν. Ο επιζήσας, αυτός που θρηνεί τον πατέρα του, την αδερφή του, τον αδερφό του είναι βέβαιο ότι θα μεταφέρει **το τραύμα** και στα παιδιά του, ο φόβος κληροδοτείται στις επόμενες γενιές με το γάλα της μάνας τους.»*
- ✓ *«Οι περισσότεροι Ρομά και Σίντι δεν έλαβαν ποτέ **αποζημίωση** για την περιουσία που έχασαν και ειδικά για τα σπίτια τους. Μετά τον πόλεμο, οι περισσότεροι επιζήσαντες δεν είχαν έγγραφα για να αποδείξουν ότι είχαν κάποτε σπίτι ή ακόμη και ότι υπήρχε το σπίτι τους.»*
- ✓ *«Πολλοί Ρομά και Σίντι συμμετείχαν ενεργά στην **αντίσταση.** Είχαν κερδίσει μετάλλια και διακρίσεις στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και ως εκ τούτου ήξεραν να πολεμούν.»*
  (βλ. Ελληνες τσιγγάνοι στην Εθνική Αντίσταση
  https://left.gr/news/ellines-tsigganoi-stin-ethniki-antistasi-kai-sta-hronia-tis-katohis)
- ✓ *«Τη νύχτα **της 2ας Αυγούστου 1944**, δολοφονήθηκαν οι 2.897 κρατούμενοι Ρομά και Σίντι που είχαν μείνει στο στρατόπεδο των Τσιγγάνων στους θαλάμους αερίων του*

Άουσβιτς-Μπίρκεναου. Κάθε χρόνο Σίντι και οι Ρομά από όλη την Ευρώπη συγκεντρώνονται στον χώρο του πρώην στρατόπεδου «Τσιγγάνων» για να τιμήσουν τα θύματα της γενοκτονίας των Ρομά.»

- ✓ *«Πολλές δεκαετίες μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο δεν υπήρχαν μνημεία για τη γενοκτονία των Ρομά και των Σίντι. Μόλις το 1982 τοποθετήθηκε στο Νταχάου αναμνηστική πλάκα για τα θύματα Ρομά και Σίντι.»*
- ✓ *«**Το Μνημείο** αφιερωμένο στη μνήμη των Σίντι και Ρομά της Ευρώπης που δολοφονήθηκαν από τους Ναζί εγκαινιάστηκε επισήμως στο Βερολίνο τον Οκτώβριο του 2012.»*

Ακολουθεί συζήτηση με τους εξής θεματικούς άξονες:

- **το τραύμα**
- **οι αποζημιώσεις**
- **οι Αντιστασιακοί Ρομά**
- **η ημέρα μνήμης**

➢ <u>Άσκηση:</u>

Γράφω λεζάντες στις φωτογραφίες

Μία από τις επιζήσασες των στρατοπέδων εργασίας και εξόντωσης ήταν η Σοφία Ταϊκόν από την Πολωνία.

Β' ΦΑΣΗ: ΑΝΑΓΝΩΣΗ TOYGRAPHIC NOVEL "Sofia Z-4515".

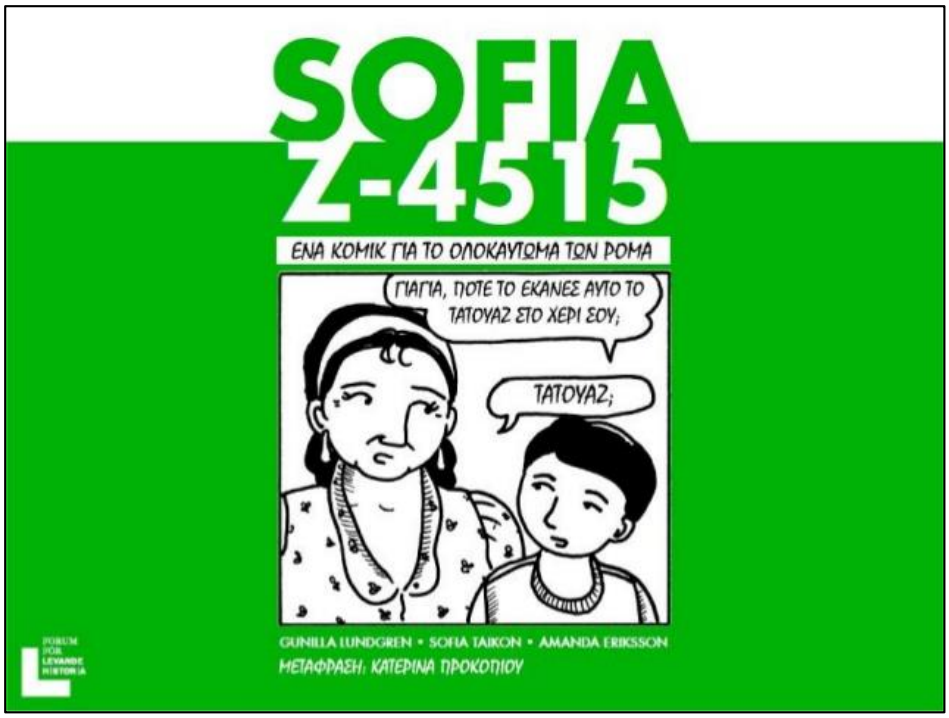

Το graphic novel Sofia Z-4515 της Gunilla Elisabet και Sofia Taikon σε εικονογράφηση Amanda Eriksson αφηγείται την αληθινή ιστορία της Σόφιας Ταϊκόν, μιας τσιγγάνας Ρομά από την Πολωνία, που επέζησε του Άουσβιτς. Αρχικά δημοσιεύθηκε στα σουηδικά το 2005 και μεταφράστηκε στα αγγλικά το 2012.

Στα Ελληνικά μεταφράστηκε από την Κατερίνα Προκοπίου τον Δεκέμβριο του 2015.

Το graphic novel Sofia Z-4515 θέτει πολλά ερωτήματα σχετικά με τη γενοκτονία των Ρομά, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία, την ανοχή στη διαφορετικότητα.
Ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα The Living History Forum, από όπου μπορούμε να το κατεβάσουμε ελεύθερα σε μορφή iBook και σε μορφή PDF.

https://www.levandehistoria.se/sites/default/files/material_file/sofia-z-4515_141015_0955.pdf

Διαβάζουμε το Graphic novel: Sofia Z-4515 στην ολομέλεια της τάξης ανά ενότητα και προκαλούμε συζητήσεις για τα βασικά θέματα.

<u>Ενότητα Α (σ. 6-15) : Η ζωή πρίν τον πόλεμο</u>

Η ενότητα αρχίζει κάπου στη Σοηδία με τη Σοφία Ταϊκόν και τον εγγονό της, ο οποίος βλέπει το τατουάζ στο χέρι της γιαγιάς του και της ζητά επίμονα να μάθει γι αυτό. Στη συνέχεια με ένα φλας μπακ η Σοφία περιγράφει τη ζωή της οικογένειάς της, μιας τυπικής οικογένειας Ρομά, στα χρόνια πριν τον Β' παγκόσμιο πόλεμο στην Πολωνία.

Οι άξονες συζήτησης είναι οι ακόλουθοι:

- Η δυσκολία των επιζώντων να μιλήσουν για το τραύμα των στρατοπέδων συγκέντρωσης.
- Το ενδιαφέρον των νέων γενεών να μάθουν για το παρελθόν.
- Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ζωής των Ρομά την περίοδο του Μεσοπολέμου.
- Στερεότυπα και προκαταλήψεις σε βάρος των Ρομά.

➢ <u>Ερωτήσεις – Δραστηριότητες:</u>

1. Η Σοφία δυσκολεύεται να μιλήσει στον εγγονό της για το τατουάζ με τον αριθμό που έχει στο χέρι της. Προσπαθώ να μπω στη θέση της, να καταλάβω τα συναισθήματά της και τους λόγους που τη φέρνουν σε αυτή τη δύσκολη θέση. Σα να ήμουν η Σοφία γράφω στο ημερολόγιό μου τις σκέψεις και τα συναισθήματα που μου προκάλεσε η συζήτηση με τον εγγονό μου.

2. Αν ήσουν στη θέση του εγγονού της Σοφίας θα ήθελες να γνωρίζεις το παρελθόν της γιαγιάς σου; Ρώτα τη γιαγιά σου ή κάποιον μεγαλύτερο συγγενή για την καταγωγή της οικογένειάς σου και τα σημαντικά ιστορικά γεγονότα που έζησε. Παρουσίασέ τα στην ολομέλεια της τάξης.

3. Καταγράφω τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ζωής της οικογένειας της Σοφίας πριν τον πόλεμο, τα συγκρίνω με αυτά της ζωής των Ρομά στην Ευρώπη κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου (βλ. Ενότητα Η, α,β) και τα παρουσιάζω στην ολομέλεια της τάξης.

4. Καταγράφω στον παρακάτω πίνακα τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις για τους Ρομά που παρουσιάζονται στην πρώτη ενότητα του graphic novel.

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΡΟΜΑ					
ΕΜΦΑΝΙΣΗ	**ΚΑΤΟΙΚΙΑ**	**ΜΟΡΦΩΣΗ**	**ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ**	**ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΣΗ**	**ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ**

Ενότητα Β (16-29): **Η καταγραφή – οι διώξεις – το γκέτο**

Η ζωή της Σοφίας Ταϊκόν αλλάζει δραματικά με την εισβολή των Γερμανών στην Πολωνία την 1 Σεπτεμβρίου του 1939. Οι Ναζί κατακτητές προχωρούν στην καταγραφή και στη συνέχεια στη σύλληψη των Ρομά της Πολωνίας. Οι γονείς της Σοφίας συλλαμβάνονται, ενώ τα τέσσετα παιδιά διαφεύγουν και κρύβονται στο δάσος. Ακολουθεί η κατάδοση των παιδιών στους Ναζί από Πολωνούς, η σύλληψή τους και η μεταφορά τους στο γκέτο της Βαρσοβίας, όπου ξανασμίγουν με τους γονείς τους.

Μετά την ανάγνωση της ενότητας η συζήτηση επικεντρώνεται στους εξής άξονες:

- η επικράτηση των Ναζί στη Γερμανία
- η εισβολή της Γερμανίας στην Πολωνία
- οι ρατσιστικοί νόμοι της Νυρεμβέργης
- οι διώξεις κατά των Εβραίων, Ρομά, αριστερών, Ιεχωβάδων, ομοφυλόφιλων και ανθρώπων με ειδικές ανάγκες
- η νύχτα των Κρυστάλλων
- η καταγραφή των Ρομά της Πολωνίας το 1942
- οι διώξεις των Ρομά της Πολωνίας

- η στάση των Πολωνών απέναντι στους Ρομά
- η ζωή στο γκέτο της Βαρσοβίας

➢ <u>Ασκήσεις:</u>

1. Τοποθετούμε στη γραμμή του χρόνου τα ιστορικά γεγονότα για τα οποία συζητήσαμε:

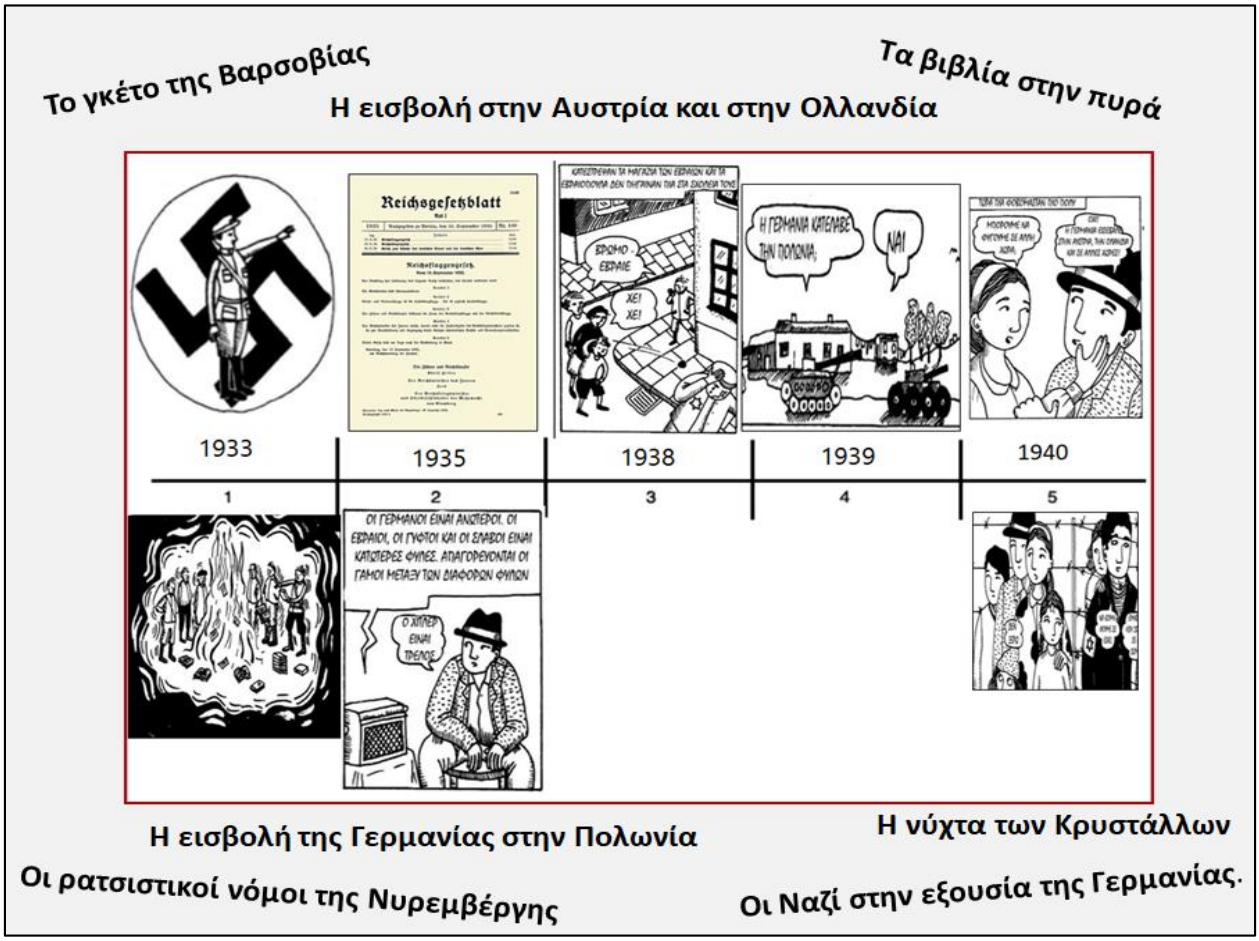

2. Ας υποθέσουμε ότι θα έπρεπε να φύγεις αμέσως από το σπίτι σου, επειδή απειλείται η ζωή σου, ποια είναι τα δύο πράγματα που θα έπαιρνες μαζί σου; Εξήγησε γιατί είναι σημαντικά αυτά τα πράγματα για σένα και θέλεις να τα έχεις πάντα μαζί σου;

3. Το επόμενο βράδυ τα παιδιά επέστρεψαν για λίγο από το δάσος στο σπίτι. Γράφω λέξεις που αποδίδουν τα συναισθήματά τους στο παρακάτω answergarden.
https://answergarden.ch/1665631

4. Τα παιδιά καταδόθηκαν στους Ναζί από τον άνθρωπο που τους πουλούσε ψωμί και ήταν Πολωνός συνεργάτης των Ναζί. Τι γνώμη πιστεύεις ότι θα είχε αυτός ο άνθρωπος για τους Ρομά; Θα συμφωνούσε με τους ρατσιστικούς νόμους της Νυρεμβέργης; Πώς θα χαρακτήριζες αυτόν τον άνθρωπο; Ποια είναι η άποψή σου γι αυτόν τον άνθρωπο;

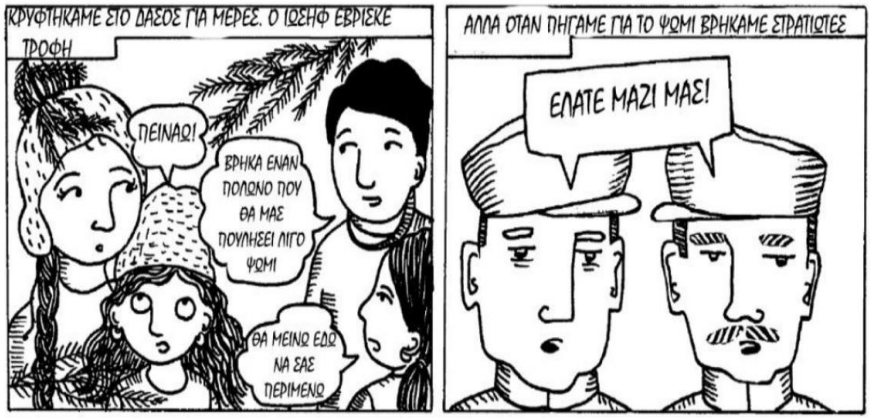

Ενότητα Γ (30-64) : Η μεταφορά με τα τρένα - Η ζωή στο Άουσβιτς

Την άνοιξη του 1943 η Σοφία Ταϊκόν και η οικογένειά της μεταφέρονται με τρένο στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς κάτω από απάνθρωπες συνθήκες. Μετά τη διαδικασία επιλογής τοποθετούνται στους στρατώνες και στη συνέχεια η Σοφία περιγράφει τη ζωή στο στρατόπεδο.

Μετά την ανάγνωση της ενότητας η συζήτηση επικεντρώνεται στους εξής άξονες:

- Οι συνθήκες μεταφοράς με τα τρένα
- Η διαδικασία επιλογής

- Η ζωή στο στρατόπεδο: εξαντλητική εργασία, πείνα, φόβος, αρρώστιες, κούρεμα, τατουάζ
- Η τύχη των ανήμπορων να εργαστούν - Τα κρεματόρια
- Τα ιατρικά πειράματα και ο Μέγκελε
- Τα διακριτικά: τρίγωνα, αστέρι
- Ο χωρισμός από την οικογένεια

➢ <u>Ασκήσεις:</u>

1. Γράφω οκτώ λέξεις για τη ζωή στο στρατόπεδο εργασίας:

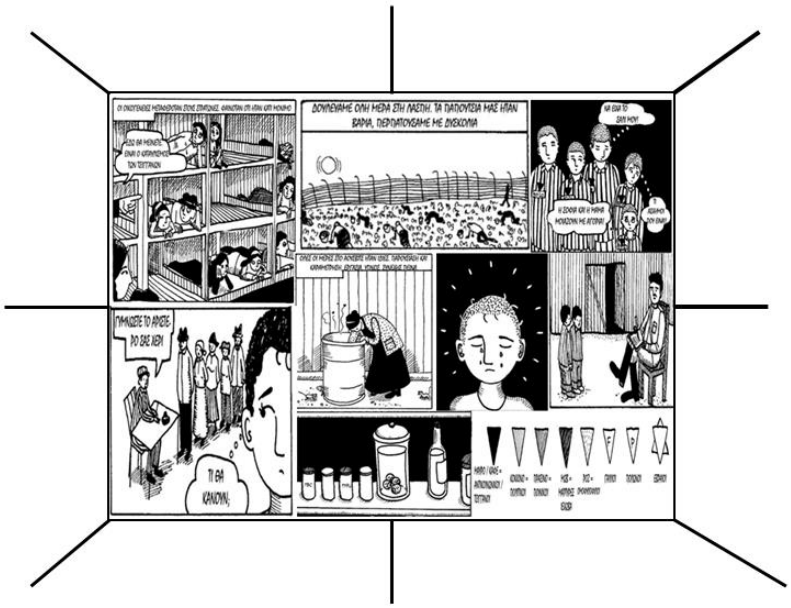

2. Επιλέγω δύο από τα παρακάτω καρέ που αποδίδουν τις περισσότερο κατά τη γνώμη μου απάνθρωπες ενέργειες των Ναζί και αιτιολογώ την επιλογή μου:

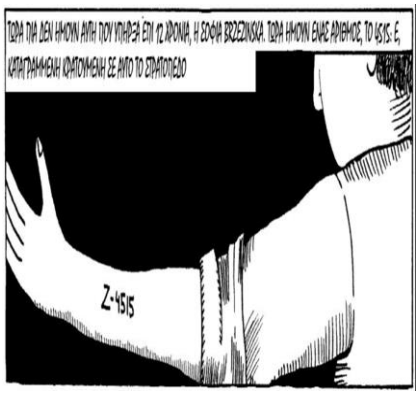

3. Εξηγώ αυτά που συζητούν οι συγκρατούμενες της Σοφίας και προσπαθώ να καταλάβω τους λόγους για τους οποίους η Σοφία αρνείται να τις πιστέψει.

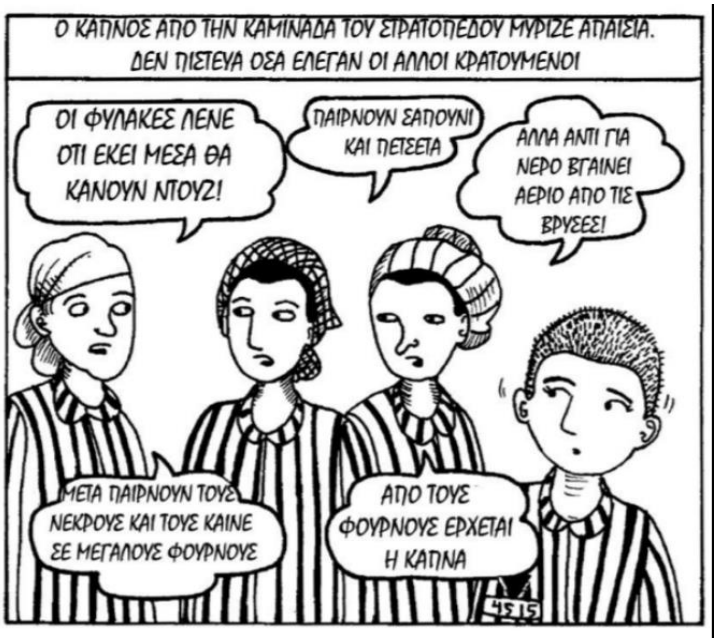

Ενότητα Δ (65-69): Η δολοφονία των Ρομά στο Άουσβιτς – η μεταφορά στο στρατόπεδο Ράβενσπρουκ – η απελευθέρωση.

Ο χωρισμός από την οικογένεια, η μεταφορά της Σοφίας στο στρατόπεδο Ράβενσπεργκ και η διάσωσή της από τη δολοφονία των Ρομά στις 2 Αυγούστου 1944 στο Άουσβιτς. Η εξαντλητική εργασία στο στρατόπεδο, η καταρράκωση της Σοφίας η αλληλεγγύη από συγκρατούμενη μάρτυρα του Ιεχωβά, η απελευθέρωση, η πορεία προς το άγνωστο και η στήριξη από αλληλέγγυα Εβραία συγκρατούμενη.

Μετά την ανάγνωση της ενότητας η συζήτηση επικεντρώνεται στους εξής άξονες:

- Η γενοκτονία των Ρομά στο Άουσβιτς, στις 2 Αυγούστου 1944 και η ημέρα μνήμης.
- Το στρατόπεδο Ράβενσπεργκ.
- Οι συνέπειες της καταναγκαστικής εργασίες και της πείνας.
- Η αλληλεγγύη.
- Τα προγράμματα στείρωσης.
- Η απελευθέρωση των κρατούμενων και η πορείες των επιζώντων προς το άγνωστο

➢ <u>Ασκήσεις</u>:

1. Η αποανθρωποποίηση της Σοφίας ξεκίνησε με το κούρεμα και το τατουάζ με τον αριθό στο χέρι της. Περιγράφω το τελευταίο στάδιο της αποανθρωποποίησης της Σοφίας:

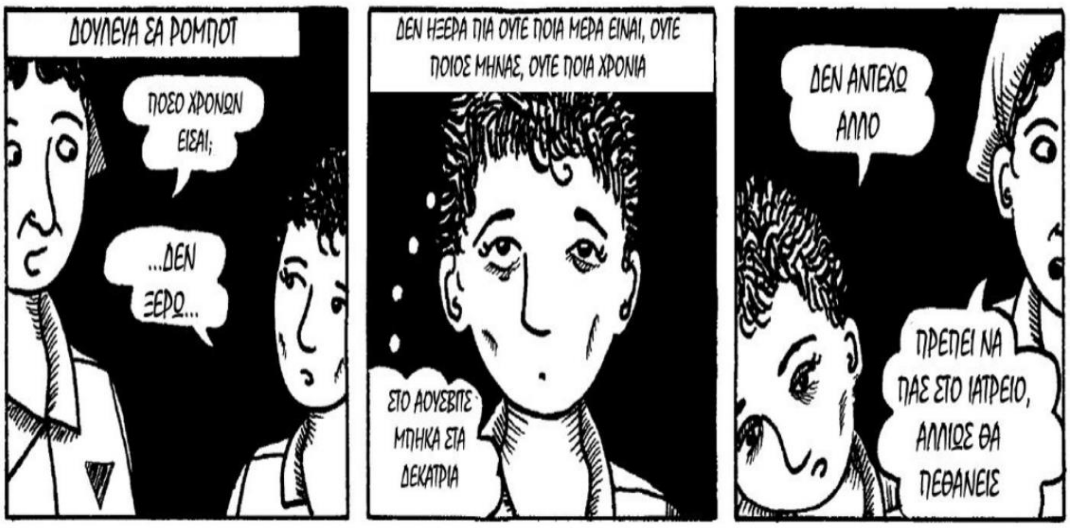

2. Σχολιάζω τα παρακάτω καρέ και εξηγώ τον ρόλο που έπαιξε η αλληλεγγύη στην επιβίωση της Σοφίας:

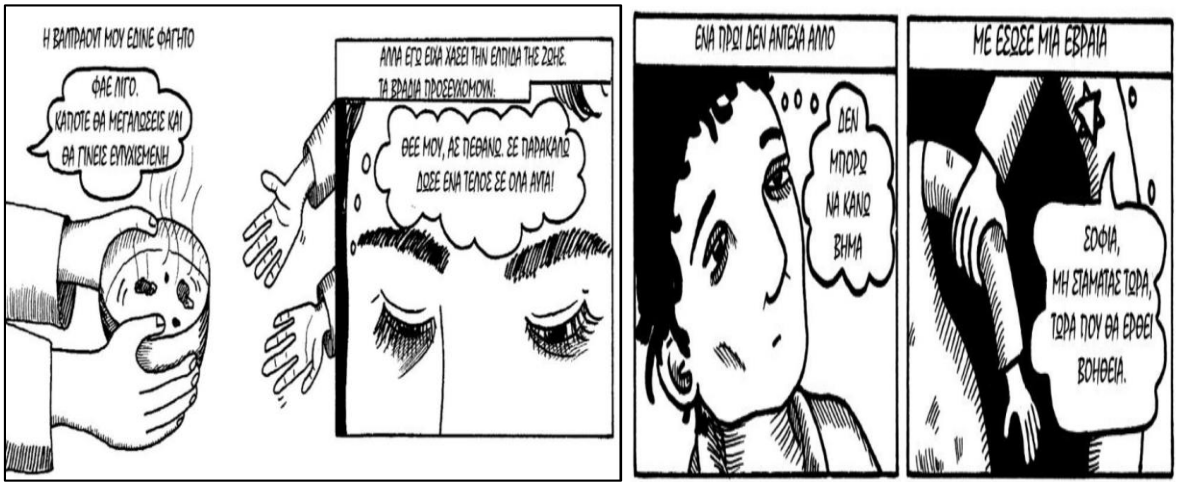

Ενότητα Ε (70 -95): Η διάσωση στη Σουηδία.

Η Σοφία διασώζεται από τον Σουηδικό Ερυθρό Σταυρό και μεταφέρεται στη Σουηδία με τα Λευκά Λεωφορεία, όπου μετά την καραντίνα προσπαθούσε να διαχειριστεί το τραύμα της και αναζητούσε την οικογένειά της μέχρι που γνώρισε τον σύζυγό της, τον Γιάνκο.

Μετά την ανάγνωση της ενότητας η συζήτηση επικεντρώνεται στους εξής άξονες:

- Τα Λευκά Λεωφορεία και η διάσωση των επιζώντων.
- Η καραντίνα και οι αρρώστιες.
- Το τραύμα.
- Η αναζήτηση της οικογένειας.
- Η επανένταξη στη ζωή.

- Ασκήσεις:

Με βάση τα παρακάτω καρέ προσπαθώ να περιγράψω το τραύμα των επιζώντων:

Ενότητα Ζ (96-108): Στοκχόλμη – η επισκεψη στο Άουσβιτς σε αναζήτηση της οικογένειας.

Η Σοφία ξαναφτιάχνει τη ζωή της στη Στοκχόλμη απόκτά παιδιά και εγγόνια και επισκέπτεται το Άουσβιτς σε αναζήτηση της οικογένειάς της. Αδυνατεί να απαντήσει στον εγγονό της γιατί τα έκαναν όλα αυτά.

- Ασκήσεις:

1. Παρατηρώ τα δύο καρέ. Πώς ένιωθε η Σοφία το πρώτο διάστημα μετά τη διάσωσή της από τα στρατόπεδα; Πώς οργάνωσε τη ζωή της για να κατακτήσει τελικά την ευτυχία;

2. Γιατί κατά την άποψή σου στην είσοδο του Άουσιτς υπήρχε η πινακίδα «Η εργασία απελευθερώνει»;

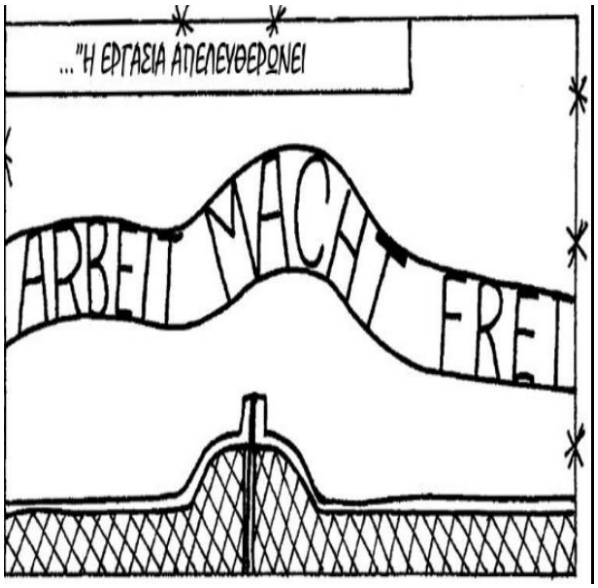

3. Τι θα απαντούσες στον εγγονό της Σοφίας, όταν τη ρώτησε «γιατί τα έκαναν όλα αυτά» παίρνοντας υπόψη το παρακάτω κείμενο του Πρίμο Λέβι;

ΙΙ. Αυτοί που βούλιαξαν και αυτοί που σώθηκαν

«Οι νέοι μάς ρωτούν, συχνότερα και πιο επίμονα καθώς απομακρυνόμαστε από εκείνη την εποχή, ποιοι ήταν, από ποια στόφα ήταν φτιαγμένοι οι "δήμιοί" μας. Ο όρος υπαινίσσεται τους πρώην δεσμοφύλακές μας, τους Ες-Ες και κατά τη γνώμη μου είναι ακατάλληλος: φέρνει στη σκέψη άτομα διεστραμμένα, εκ γενετής άρρωστα, σαδιστές, πάσχοντες από πρωτογενές ελάττωμα. Αντίθετα, ήταν

φτιαγμένοι από τη δική μας στόφα, ήταν συνηθισμένοι άνθρωποι, μέτριας ευφυΐας, συνήθους μοχθηρίας· εκτός εξαιρέσεων, δεν ήταν τέρατα, είχαν την ίδια μορφή με εμάς, αλλά είχαν διαπαιδαγωγηθεί άσχημα. Στην πλειονότητά τους ήταν οπαδοί και λειτουργοί άξεστοι και επιμελείς. Μερικοί, φανατικά πεισμένοι από το ναζιστικό δόγμα, πολλοί αδιάφοροι, ή φοβισμένοι για τις τιμωρίες, ή αποσκοπώντας να κάνουν καριέρα ή υπερβολικά υπάκουοι. Όλοι είχαν διαμορφωθεί με την τρομακτικά διαστρεβλωμένη διαπαιδαγώγηση που παρείχαν και επέβαλλαν τα σχολεία, σύμφωνη με τις επιθυμίες του Χίτλερ και των συνεργατών του, και η οποία συμπληρώθηκε κατόπιν από το Drill15 των Ες-Ες. Πολλοί είχαν προσχωρήσει σε αυτά τα σώματα λόγω των προνομίων που παρείχαν, λόγω της παντοδυναμίας τους ή απλώς για να ξεφύγουν από τα οικογενειακά προβλήματα. Μερικοί ελάχιστοι, στην πραγματικότητα, άλλαξαν γνώμη, ζήτησαν μετάθεση στο μέτωπο, βοήθησαν με προφυλάξεις τους αιχμαλώτους ή επέλεξαν την αυτοκτονία. Ας γίνει σαφές πως είναι όλοι υπεύθυνοι, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό, αλλά παρομοίως σαφές πρέπει να είναι ότι πίσω από τη δική τους ευθύνη βρίσκεται η ευθύνη της μεγάλης πλειο-νότητας των Γερμανών, οι οποίοι συγκατατέθηκαν, στην αρχή λόγω διανοητικής οκνηρίας, κοντόφθαλμου υπολογισμού, ηλιθιότητας, εθνικής υπερηφάνειας, στα "ωραία λόγια" του δεκανέα Χίτλερ, τον ακολούθησαν έως ότου η τύχη και η έλλειψη ενδοιασμών τον ευνόησαν, και παρασύρθηκαν μαζί του στην καταστροφή».

Πηγή: Levi, P. (2000). Αυτοί που βούλιαξαν και αυτοί που σώθηκαν (μετάφραση: Μαρίζα Χαρά Σαρλικιώτη). Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα

Γ' ΦΑΣΗ: ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

1. Η ιστορία της Σοφίας είναι αληθινή. Θα θέλατε να παρέμβετε σε κάποιο σημείο της υπόθεσης και να δώσετε μια δική σας εκδοχή;
2. Με βάση όσα διαβάσατε γράψτε ένα άρθρο για τη σχολική εφημερίδα στο οποίο να παρουσιάζετε τη ζωή στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

3. Προσπαθείστε να ορίσετε τις λέξεις του κύκλου και να δημιουργήσετε λεξικό όρων της ζωής των στρατοπέδων. https://wordart.com/h6myk1xq23ww/word-art

4. Να δημιουργήσετε χρονογραμμή με τα σημαντικότερα γεγονότα της Ιστορίας των Ρομά από τον Μεσοπόλεμο μέχρι σήμερα και να την εικονογραφήσετε με καρέ από το graphic novel Sofia Z-4515.
5. Να σκηνοθετήσετε μια συνέντευξη την οποία θα παρουσιάσετε στην ολομέλεια της τάξης: ένας δημοσιογράφος παίρνει συνέντευξη από τη Σοφία Ταϊκόν. Να υποθέσετε τις πιθανές απαντήσεις που θα έδινε η Σοφία.
6. Λαμβάνοντας υπόψη τη θέση της Αριέλλα Ασέρ ότι είναι πολύ δύσκολο τα παιδιά να προστατευθούν από μνήμες που οι γονείς απωθούν και πως όσο αυτές οι εμπειρίες αποσιωπώνται, όσο δεν εξιστορούνται, αποκτούν μεγαλύτερη ισχύ για την επόμενη γενιά και το μοντέλο της σιωπής «μεταδίδει» το περιεχόμενό του με ισχυρότερους τόνους μέσω φαντασιώσεων, φόβων και ονείρων, πώς κρίνετε την απόφαση της Σοφίας να μιλήσει τελικά στον εγγονό της για τη γενοκτονία των Ρομά από τους Ναζί και να τον πάρει μαζί της στην επίσκεψή της στο Άουσβιτς;
7. Με δεδομένη σήμερα τη γρήγορη πληροφόρηση μέσω της τεχνολογίας, του διαδικτύου, της τηλεόρασης και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης θα μπορούσε κατά την άποψή σου να διαπραχθεί ένα έγκλημα ανάλογο με τη γενοκτονία των Ρομά;

8. Ως γνώστες της μαρτυρίας της Σοφίας Ταϊκόν για τη γενοκτονία των Ρομά και λαμβάνοντας υπόψη τα λόγια του Άαρον Άπελφελντ «[...] δεν μπορεί να υπάρχει συνέχεια αν δε γνωρίζουμε τη γλώσσα αυτών που βασανίστηκαν. [...] όποιος μιλάει τη γλώσσα όλων αυτών που μαρτύρησαν, όχι μονάχα κρατάει ζωντανή τη μνήμη τους σε τούτο τον κόσμο, αλλά ορθώνει ένα οχυρό ενάντια στο κακό.», καθώς και την άποψη του Roger I. Simon «το να ζεις σε σχέση με το παρελθόν δεν έχει απλό εγκυκλοπαιδικό χαρακτήρα, αλλά συνεπάγεται υποχρεώσεις, την ανάληψη της ευθύνης για τον αναπροσανατολισμό των δραστηριοτήτων στο παρόν και στο μέλλον με πυξίδα την αξία της κοινωνικής δικαιοσύνης» ποια υποχρέωσή έχουμε σήμερα απέναντι στη Σοφία και στους Ρομά;

Κατερίνα Προκοπίου
Θεσσαλονίκη,17/1/2021